

יוצרים שינוי

תמצית ממצאים מתוך מחקר הערכה אורית בנדס-יעקב, מכון הנרייטה סאלד

מטרת המחקר הייתה לבחון את השפעת ביצוע האתגר "יוצרים שינוי" על מובילי האתגר ועל המתנדבים ה וכן לספק משוב על התכנית עצמה.

מתודולוגיה

בסך הכול כלל המחקר 25 מורים אשר הובילו את פעילויות ההתנדבות במסגרת הפרויקט, ו- 103 תלמידים שלקחו חלק באתגרי "יוצרים שינוי".

המורים והתלמידים שלקחו חלק במחקר בצעו 24 אתגרים במסגרת "יוצרים שינוי". תחומי הפרויקטים היו: האכלת נזקקים (2 אתגרים), דאגה לסביבה (4 אתגרים), סיוע לבעלי מוגבלויות (5 אתגרים), זהירות בדרכים (2 אתגרים), לכידות קהילתית (5 אתגרים), ספורט (2 אתגרים), ותרומה לאווירה הבית-ספרית (4 אתגרים). כ-80% מן התלמידים השתתפו באתגר במסגרת בית הספר, כ-10% מהם השתתפו במסגרת תנועת הנוער, וכ-6% מהתלמידים השתתפו באתגר במסגרת מועצת התלמידים העירונית.

כלי המחקר נבנו במיוחד לצורך מחקר זה על בסיס ראיונות עם מזמיני המחקר ועל בסיס השאלונים הבינלאומיים להערכת התוכנית אשר תורגמו לעברית והותאמו לאופן הפעלת התכנית בישראל. שאלוני המתנדבים (מורים ותלמידים) הופצו באמצעות האינטרנט וכן באמצעות דואר אלקטרוני. כל השאלונים מולאו באופן אנונימי.

ממצאים

פרויקט "יוצרים שינוי" הצליח לייצר פלטפורמה שיטתית, מלהיבה ואפקטיבית לפעולות התנדבות קבוצתיות של ילדים ובני נוער בישראל. מן המחקר עולה כי תוצאות הפרויקט בישראל אולי אף מתרחבות אל מעבר למטרות שהציגו מעצביו.

ככלל, המורים הכירו מחדש בחשיבות ובצורך לפעול בעצמם ולחנך את תלמידיהם, למעורבות אזרחית-קהילתית, ולערכים הנגזרים מתוכה. באמצעות ההשתתפות בתכנית, הם אף זכו בהיכרות מעמיקה עם תלמידיהם ובהזדמנות לגלות יכולות אישיות (שלהם ושל התלמידים) ולבטא איכויות של נתינה ומנהיגות. התלמידים שנענים לאתגרי התכנית מקבלים הזדמנות לפעול במידה רבה באופן עצמאי, נחשפים לבעיות, משתתפים בתהליך סיעור מוחות ובעיקר – יוצאים לפעולה, מושיטים סעד ואמפתיה ל"גדולים", זוכים להוקרה ולחשיפה, ומבצרים תוך כך את הערכתם העצמית.

השפעת ההשתתפות באתגרי "יוצרים שינוי" על המורים

✓ ההשתתפות בפרויקט "יוצרים שינוי" הייתה עבור שלושה רבעים מן המורים אפיק התנדבות בלעדי מחוץ לבית הספר (בשנה בה בוצע הפרויקט).

✓ 88% מהמורים מצאו באתגר עניין אישי במידה רבה (24%) או רבה מאוד (64%).

✓ ההשתתפות באתגר העניקה למורים הזדמנות (שונה) להקנות לתלמידיהם ערכים של מעורבות חברתית וצמיחה אישית וכן ללמד אותם אסטרטגיות פעולה נחוצות.

✓ שיתוף הפעולה בין מורים לתלמידים במהלך האתגר אפשר היכרות קרובה, לא פורמלית ביניהם, וגילוי של איכויות חיוביות באישיותם של התלמידים אשר באו לידי ביטוי הודות להשתתפותם באתגר: "למדתי שכל חברי הקבוצה אוהבים לעזור – לקהילה בכלל, ואחד לשני בפרט"; "למדתי שילדים יכולים לקבל אחריות גם בגיל צעיר"; "למדתי שילדים הם אוצר בלתי נדלה של רעיונות, אנרגיה, חיוך ואהבה כלפי האחר"; "גיליתי שתלמידי הכיתה יצירתיים בפתרונות לבעיה, סקרנים מאוד ובעלי מוטיבציה להצליח".

✓ ההצלחה באתגר של תלמידים שנתפסו אולי לפניו כבלתי מסתגלים נתנה למוריהם תקווה ועידוד לגביהם: "למדתי שלעולם אסור להתייאש או לחשוב שלילד אין כוח או יכולת ליצור משהו חיובי במציאות. צריך רק לתת לו את הכלים הנכונים בשבילו לעשות זאת".

✓ ההשתתפות באתגר "הזכירה" למורים את הערכים שבהם הם מאמינים, וחיזקה את מחויבותם החברתית-חינוכית: "למדתי שיש צורך בתרומה רבה יותר לכלל"; "למדתי שאתגרים מסוג זה מדבקים ויוצרים שינוי מהותי בתפיסת החיים"; "למדתי שהעזרה לקהילה היא ערך עליון מבחינתי".

✓ ההשתתפות באתגר חשפה גם יכולות חבויות בקרב המורים ואמונות חיוביות בנוגע לעצמם: "למדתי על יכולתי להרים פרויקטים בית ספריים, וליצור שפה משותפת ביני ובין חברי הקבוצה"; "למדתי לתת כוח לחניכים"; "למדתי כיצד לגרום לתלמידים להבין שהם מסוגלים ליצור שינוי ולהאמין ביכולות שלהם על אף הכישלון בפרויקט"; "למדתי על שיתוף פעולה עם עוד גורמים"; "למדתי שהתפקיד של ריכוז חברתי ממש מתאים ליי ו-גיליתי שאני אוהבת לתת מעצמי - יותר ממה שחשבתי".

רשמים נוספים:

✓ שלושה רבעים מן המורים ציינו כי החלק העיקרי שמצא חן בעיניהם במסגרת האתגר הוא לזהות את השפעת הפרויקט על תלמידיהם. מרבית המורים (כ-96%) דיווחו כי נהנו ביותר מתחושתם, במהלך האתגר, שחברי הקבוצה עשו דבר בעל משמעות, שאנשי הקהילה אכן נעזרו באמצעות האתגר (75%), וכן שחברי הקבוצה רכשו ידע ומיומנויות חדשים (כ-88%).

✓ קבוצותיהם של 64% מהמורים זכו באחת הקטגוריות באתגר, כאשר הסיבות העיקריות אותן ציינו המורים לכך היו זיהוי צורך משמעותי של הקהילה (כ-67%), יכולתם לענות בהצלחה על צורך זה (80%) ומציאת רעיון יצירתי שגרף עניין ותמיכה (כ-67%).

✓ המורים סיפרו על תרומת הפרויקט לתלמידיהם, ורובם (כ-79%) ציינו כי ההשתתפות באתגר לימדה את חברי הקבוצה לעזור לאחרים כאשר הם מזהים צורך בכך. קרוב לשני שלישים מן המורים אמרו כי האתגר היווה הזדמנות לחשיפת כישרונות חבויים בקרב התלמידים, וכמחציתם הצביעו על תרומתו של הפרויקט לעבודה משותפת. כשליש מן המורים חשו שההשתתפות באתגר שיפרה את התייחסותם של התלמידים ללימודים בכלל והציגה בפניהם נושאי עניין חדשים אשר בהם יוכלו להתמחות בעתיד.

השפעת ההשתתפות באתגרי "יוצרים שינוי" על התלמידים

- ✓ כמחצית מן התלמידים ציינו שהסיבה העיקרית להצטרפותם לפרויקט הייתה רצונם לעזור לבני אדם או לבעלי חיים (56%). כמו כן, תלמידים ציינו שהצטרפו לאתגר משום שהם אוהבים להתנדב, רוצים לקחת חלק בשיפור איכות החיים בשכונה שלהם, שמחו "לעשות משהו" עם חברים והתלהבו מתוכן הפרויקט. עשירית מהתלמידים הצטרפו לפרויקט כחלק מהמחויבות הבית ספרית.
- ✓ כ- 70% מהתלמידים ציינו שהרעיון לאתגר "נולד" דרך התהליך המובנה בכיתה או בתנועת הנוער. כ-18% מהתלמידים ציינו שהרעיון עלה מתוך היכרותם עם השכונה והקהילה שהם חלק ממנה. מקורות נוספים להעלאת הרעיון היו פעילות במועצת התלמידים (10%), כתבות או פוסטים באינטרנט, בטלוויזיה או בעיתונות (2-4% לכל תשובה).
- ✓ התלמידים נהנו ביותר ממתן העזרה לאנשים (כ-50%), והביצוע של האתגר "בשטח" (כ-44%). כשליש מהתלמידים אהבו את **האפשרות שניתנה להם לפעול באופן עצמאי** "כמבוגרים" ולעשות דברים יחד עם חבריהם. כרבע מהתלמידים "התחברו" לחשיבה על הצרכים של אנשי הקהילה, לשמחתם של אנשי הקהילה כאשר יושמו פתרונות, ולהצלחתם האישית בתהליכי פתרון הבעיות שהבנה האתגר.
- ✓ התלמידים היו אקטיביים ושיטתיים בדרכם לפתור את אתגרי התכנית: כ-42% מהתלמידים התייעצו עם מישהו נוסף מצוות בית הספר בחשיבה על הפרויקט. אחרים התייעצו בעניין זה עם חברים מכיתה אחרת (18%), חברים מהשכונה (9%) או עם בני משפחתם (18%). קצת יותר משליש התלמידים לא התייעצו עם אף גורם נוסף והסתפקו בסיוע ממוריהם.
- ✓ **58% מהתלמידים הרגישו שחברי הקבוצה עבדו בשיתוף פעולה מלא**, כשליש מהתלמידים חשו ש"היו כמה ילדים שבלטו וילדים אחרים השתתפו מעט". מספר ילדים אמרו כי **היו רוצים להשתתף באופן משמעותי יותר** בפרויקט ואף להוביל אותו. **כמחצית מהתלמידים שהשתתפו באתגר דיווחו על הרחבה של מעגל החברים שלהם.**
- ✓ לפי דיווח עצמי, הערכת התרומה הממוצעת של ההשתתפות באתגר עבור התלמידים הייתה בטווח של בין "תרומה בינונית" ל"תרומה רבה". ההשתתפות באתגר גרמה לתלמידים לחוש כי הם **יכולים "לשנות בעולם" למרות גילם הצעיר** (78%), הגבירה את רצונם לעזור לאחרים (75%) **ועוררה את תחושת האכפתיות שלהם כלפי הזולת** (72%). החוויה של ההשתתפות באתגר לימדה אותם על יכולתם לשתף פעולה עם חבריהם, לבטא את עצמם בבהירות, ולהתעמק בפתרון בעיות.
- ✓ כ-40% מן התלמידים חשו גאים על השתתפותם באתגר, וכך הביעו רגשות שמחה (28%), שביעות רצון וסיפוק מן הדרך שבה פעלו במהלכו. חלקם הצטערו על סיום האתגר (13%), ואחרים חשו מלאי מוטיבציה לבצע דברים דומים עם סיומו.
- ✓ כך בטאו התלמידים את השמחה והגאווה, ואת חשיבות הפרויקט בעיניהם: **"הפרויקט באמת עוזר לילדים להורים ולכדור הארץ"**; **"אני חושבת שזה מאד חשוב לשמח אנשים. אני אחת - ועשיתי הרבה טוב לאנשים רבים. שימחתי חיילים, ששומרים על המדינה**

שלי"; "היה כיף נהניתי לעבוד ולנקות את הערוגות נהניתי מאוד לפגוש את מאיר השמן"; "הייתה לי חוויה כיפית להשתתף בפרויקט כי למדתי דברים".

✓ ההשתתפות באתגר השפיעה גם על שינוי לטובה של הגישה הלימודית של כשליש מן התלמידים, וכמחציתם אף דיווחו כי לאחר ההשתתפות באתגר הם תלמידים טובים יותר!

✓ כך בטאו התלמידים את השינוי בתפיסתם האישית: "הבנתי שגם אני הילדה הקטנה, יכולה לעשות ולשנות הרבה דברים ולא צריך לזלזל"; "לדעתי הפרויקט היה מדהים, מיוחד במינו, מלמד את הילדים שהכל אפשרי ואפשר לעשות כל דבר שרוצים"; "הפרויקט עזר לי להבין שלעזור לאנשים זה כיף"; "הפרויקט הפך אותי ליותר מתחשבת".